

شاخص‌های مظلومیت زنان در خانواده از نگاه رهبری

کد موضوعی: ۲۷۰

شماره مسلسل: ۱۳۰۹۵

مردادماه ۱۳۹۲

دفتر: مطالعات فرهنگی

به نام خدا

فهرست مطالب

۱.....	چکیده.....
۲.....	مقدمه.....
۶.....	ضرورت رفع مظلومیت از زنان از نگاه رهبری.....
۹.....	شاخص‌های مظلومیت زن در خانواده.....
۲۳.....	علت ظلم به زن در محیط خانواده.....
۲۵.....	راهکار رفع مظلومیت زنان در خانواده.....
۳۲.....	پیش‌نیازهای ضروری در ارائه هرگونه طرحی جهت رفع مظلومیت از زنان در خانواده.....
۳۷.....	جمع‌بندی.....
۴۳.....	پیوست.....
۴۴.....	منابع و مآخذ.....

شاخص‌های مظلومیت زنان در خانواده از نگاه رهبری

چکیده

نوشتار پیش‌رو تلاش نموده با بازخوانی شاخص‌های مظلومیت زنان از نگاه مقام معظم رهبری و با استفاده از تحلیل محتوای بیانات ایشان از سال ۱۳۶۷ تا ۱۳۹۲/۲/۲۰ به بررسی ابعاد این مظلومیت در محیط خانواده بپردازد. ضرب و شتم زنان، بدرفتاری و عدم حسن رفتار و گفتار در برخورد با آنان در محیط خانواده، استفاده از کلمات تحقیرآمیز، عدم پرداخت مخارج (نفقه) زن و قرار دادن او در تنگناهای اقتصادی، تصرف اموال شخصی او، کم‌ارزش شمردن فعالیت خانه‌داری، وادار ساختن دختران به ازدواج اجباری، ممانعت از شکوفایی استعدادهای تحصیلی و شغلی زنان بخش‌هایی از مظلومیت زنان در خانواده از نگاه رهبری است. برون‌رفت از این شرایط در گرو تبیین نگاه اسلام به زن و جایگاه او در خانواده و افزایش آگاهی جامعه از این نگاه است؛ امری که نیازمند فرهنگ‌سازی از یک‌سو و مهمتر از همه رفع خلأها و نواقص قانونی از سوی دیگر است.

لزوم تدوین قانونی جامع درخصوص تأمین امنیت جسمانی و روانی زنان در محیط خانه، تدوین ضمانت‌اجرائی کافی در حوزه به رسمیت شناختن حق تملک مالی و استقلال اقتصادی زن در خانه، لزوم قانونگذاری درخصوص حمایت و ارزشگذاری فعالیت خانه‌داری از جمله اقدامات قانونی مورد نیاز جهت رفع مظلومیت از زنان در محیط خانواده می‌باشد.

مقدمه

در طول تاریخ و در بسیاری از جوامع، زنان به علل گوناگون به‌ویژه قدرت جسمانی کمتر و وجود نگرش پست‌انگاره به زن، در محیط‌های مختلف از جمله در محیط خانواده مورد ظلم و ستم واقع شده‌اند.

در اروپای قرن ۱۷، ۱۸ و ۱۹ میلادی، مردان حتی بر طبق قانون اجازه داشتند زنان را کتک بزنند. برای مثال قانون فرانسه در قرن ۱۸ میلادی، تنبیه زنان را محدود به ضربه، لگد، مشت زدن به کمر می‌کند، طوری که جایش نماند و از ابزار تیز و برنده استفاده نشود.^۱ در اروپای پس از رنسانس زنان همچنان مایملک بی‌چون و چرای شوهران تلقی می‌شدند و از هرگونه حقوق شهروندی چون حق مالکیت، حق رأی و حقوق سیاسی محروم بودند.

در این میان دین اسلام، زن را محور خانواده، شریک مرد، دارای حق، صاحب ارث و دارای کرامت انسانی دانسته و خداوند در قرآن کریم به مردان دستور می‌دهد «با زنان خود به معروف رفتار کنید»، پیامبر اکرم (ص) نیز کسی را که برای خانواده‌اش بهترین باشد، بهترین امت خود، معرفی کرده است. در جمهوری اسلامی ایران نیز به‌عنوان یک نظام مبتنی بر آموزه‌های اسلامی در ابعاد قانونگذاری و حاکمیتی، تلاش شده استیفای حقوق شرعی و قانونی بانوان در تمامی عرصه‌ها مدنظر قرار گرفته شود. در بسیاری از اسناد بالادستی نظام، توجه به نگاه انسانی و

۱. اندرسون، ۱۹۹۷، به نقل از سهیلا صادقی فسایی، خشونت خانگی و استراتژی‌های زنان در مواجهه آن، (مطالعه کیفی).

الهی به زن و از میان بردن نگاه ابزاری به او،^۱ استواری روابط خانوادگی بر پایه حقوق و اخلاق اسلامی،^۲ تحکیم نهاد خانواده،^۳ مورد مذاقه قرار گرفته است. در نتیجه توجه ویژه نظام جمهوری اسلامی ایران به ارتقای جایگاه زن در جامعه امروز در بسیاری از عرصه‌ها شاهد شکوفایی استعدادها و افزایش مشارکت اجتماعی و سیاسی زنان هستیم. افزایش حضور زنان در دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی و افزایش سطح مشارکت اقتصادی و اجتماعی زنان از جمله این موارد است که به برکت استقرار نظام جمهوری اسلامی محقق شده است. با این همه و علیرغم بسترسازی‌های فراوان برای رشد شخصیت زنان و شکوفایی استعدادهای انسانی و الهی او در محیط خانواده، حقوق زنان در خانواده آنچنان که مدنظر فرهنگ اسلامی و اسناد بالادستی نظام بوده، تحقق نیافته است.

هرچند در فرهنگ اسلامی و براساس آموزه‌های مترقی آن، روابط خانوادگی باید مبتنی بر اخلاق حسنه و رعایت حقوق و تکالیف متقابل زن و مرد باشد چنانکه قرآن کریم به طور مکرر به رعایت اخلاقیات در محیط خانواده چون توصیه به زوجین برای زندگی و معاشرت به معروف،^۴ دعوت آنان برای حل و فصل اختلافات میان خود از طریق داوری^۵ و توصیه به زوجینی که در آستانه جدایی هستند به

۱. مدقه قانون اساسی.

۲. اصل دهم قانون اساسی.

۳. سیاست‌های کلی نظام و سند چشم‌انداز بیست‌ساله.

۴. سوره نساء، آیه ۱۹.

۵. سوره نساء، آیه ۳۵.

ماندن به معروف یا جدایی به معروف^۱ و در یک کلام تقدم اخلاق بر حقوق در روابط خانوادگی اشاره شده است،^۲ اما با این همه به علت کاهش اخلاقیات در جامعه، فقدان قوانین حمایتگر از زنان در محیط خانواده، گسترش مشکلات و فشارهای اجتماعی و اقتصادی، وجود نگرش منفی و پست‌انگارانه به زن در جامعه، نگاه اسلام به‌طور تمام‌عیار در خصوص روابط مبتنی بر حسن معاشرت و حقوق انسانی و الهی زن در خانواده تحقق نیافته و جامعه اسلامی نیز همچون تمامی جوامع در دنیا، از ظلم و ستم به خانواده رنج می‌برد.

نگاه منفی یا شئی‌انگارانه به زن به‌عنوان عاملی صرفاً برای ازدیاد نسل و یا به‌عنوان خدمتکار و سرویس‌دهنده یا موجودی حقیر و قابل‌ترحم، از عمده‌ترین دلایل این ظلم و ستم تلقی می‌شود.

رهبر معظم انقلاب اسلامی نیز این مظلومیت را مکرراً مورد توجه قرار داده و در سخنان خود رهنمودهایی را برای برطرف ساختن این ظلم به‌ویژه در محیط خانواده جهت تحقق نگاه اسلام و قانون اساسی ارائه نموده‌اند. نوشتار پیش رو تلاش دارد با بازخوانی شاخص‌های مظلومیت زنان از نگاه رهبر معظم، به‌عنوان فصل ختام همه اختلافات در باب مظلوم بودن یا نبودن زنان در جامعه و راه‌حل‌های آن - و با استفاده از تحلیل محتوای بیانات ایشان به بررسی ابعاد این مظلومیت و ارائه راهکار در این راستا بپردازد.

در پایان نیز با توجه به نقش و جایگاه قانون در رفع مظلومیت زنان که در قانون

۱. سوره بقره، آیه ۲۳۱، سوره طلاق، آیات ۱-۲.

۲. علی محمدی جورکویه، حقوق زنان، واقعیت‌ها و چالش‌ها، اندیشه‌های راهبردی، جلد اول، ۲۸۵.

اساسی^۱ نیز مورد تأکید قرار گرفته، به ارائه برخی پیشنهادات جهت تدوین یا اصلاح قوانین پرداخته شده است.

ملاحظات

۱. در این نوشتار، بیانات مقام معظم رهبری از سال ۱۳۶۷ تا ۱۳۹۲/۲/۲۰ مورد بررسی قرار گرفته است.

۲. با توجه به تأکید مقام معظم رهبری بر مظلومیت زنان در محیط خانواده، نوشتار پیش‌رو صرفاً به بررسی ابعاد و شاخص‌های این بعد از مظلومیت زنان پرداخته است.

۳. با توجه به اینکه موضوع گزارش بررسی علل، شاخص‌ها و راهکارهای مظلومیت زنان در محیط خانواده است، تیتراها در گزارش به صورت گویه منفی ذکر شده است.

۴. نکته حائز اهمیت در باب نوشتار پیش‌رو آنکه اگرچه رهبر معظم انقلاب، ظلم به زن در فضای خانواده ایرانی - اسلامی را نکوهش کرده و خواستار ورود جدی دستگاه‌ها و مجلس در این حوزه شده‌اند، اما این ظلم را تنها منوط به جامعه ایران ندانسته‌اند و در سخنان خود به کرات به این نکته اشاره کرده‌اند که ظلم بر زن در تمامی جوامع مطرح است و نباید آن را تنها منوط به جامعه ایران دانست.

۵. در این نوشتار برخی از شاخص‌های بیان شده از سوی مقام معظم رهبری همانند ممانعت از تحصیل زنان به علت تغییر شرایط جامعه و رفع شدن آنها به مرور زمان در بستر انقلاب اسلامی ذکر نشده است.

۱. بند «۱۴» اصل سوم، تأمین حقوق همه‌جانبه افراد از زن و مرد و ایجاد امنیت قضایی عادلانه برای همه و تساوی عموم در برابر قانون.

ضرورت رفع مظلومیت از زنان از نگاه رهبری

دلایل تأکید بر مظلومیت‌زدایی از زنان در خانواده از دیدگاه مقام معظم رهبری را در چهار محور می‌توان مورد بررسی قرار داد:

۱. توجه اسلام بر مظلومیت‌زدایی از زن

«به‌نظر من روابط زن و شوهر در درون خانواده آن روابطی که مورد نظر اسلام و قرآن است، نیست، این البته معلول عوامل فراوانی است و مخصوص ایران هم نیست».^۱

«هدف اسلام - همان‌طور که گفته شد - این است که زن تحت ستم نباشد و مرد خود را حاکم بر زن نداند».^۲

متناظر با فرمایشات رهبر معظم، نگاه به زن و مردم می‌بایست در مرحله اول نگاه انسانی فرای از جنسیت آنها باشد و در یک رابطه تعاملی مؤمنانه مرد و زن هر دو نه تنها به هم ستم ننمایند و حقوق یکدیگر را نادیده نگیرند، بلکه موجبات رشد و تعالی را فراهم سازند.

«مرد حق ندارد به زن زور بگوید، زن هم حق ندارد به مرد زور بگوید».^۳

۱. بیانات به مناسبت میلاد حضرت فاطمه الزهرا (س)، ۱۳۷۷/۷/۱۸.

۲. بیانات در دیدار جمعی از زنان، ۱۳۷۶/۷/۳۰.

۳. بیانات در اجتماع بانوان خوزستان، ۱۳۷۵/۱۲/۲۰.

۲. تأکید بر بهره‌وری از ظرفیت‌ها و استعداد‌های انسانی و الهی زنان در توسعه پایدار جامعه

«یک کشور اگر می‌خواهد به معنای واقعی بازسازی کند، باید بیشترین تکیه و بیشترین نگاه و توجهش به انسان و نیروی انسانی باشد. وقتی که صحبت از نیروی انسانی است، باید توجه کنیم که نصف جمعیت کشور و نیمی از نیروی انسانی، بانوان کشورند. اگر بینش غلطی در مورد زن وجود داشته باشد، بازسازی به معنای حقیقی و در سطح وسیع آن، شدنی نیست. هم خود بانوان کشور باید نسبت به موضوع زن از نظر اسلام، دارای آگاهی کافی و لازم باشند، تا بتوانند با اتکا به نظر والای دین مقدس اسلام، از حقوق خود به‌طور کامل دفاع کنند و هم همه افراد جامعه و مردان در کشورهای اسلامی باید بدانند که نظر اسلام در مورد زن در عرصه‌های زندگی، فعالیت زنان، تحصیل زنان، کار و تلاش اجتماعی، سیاسی، اقتصادی و علمی زنان، نقش زن در خانواده و نقش زن در بیرون از خانواده چیست»^۱.

«آینده احتیاج دارد به این حضور زنانه در مجموعه حضور ملی. پس باید ما راجع به مسئله زن و حفظ این ظرفیت که در جامعه ما وجود دارد، تلاش کنیم. این دلیل اول است برای اینکه باید به مسئله زن بپردازیم»^۲.

۱. بیانات در اجتماع بانوان خوزستان، ۱۳۷۵/۱۲/۲۰.

۲. بیانات در سومین نشست اندیشه‌های راهبردی، ۱۳۹۰/۱۰/۱۴.

۳. توجه به حقوق انسانی زنان جهت استحکام خانواده

در داخل خانواده، مرد به زن زور نگوید و افزون‌طلبی نکند. مثل دو رفیق و مثل دو شریک با هم صمیمی باشند تا این کانون خانواده حفظ شود.^۱

۴. توجه به نگاه اسلامی در زمینه نقش و جایگاه زنان در مقابله با تهاجم

فرهنگی غرب

از دید رهبر معظم انقلاب توجه به جایگاه و حقوق زن جهت بسترسازی برای جامعه از امور مهمی بود که مغفول مانده است.

«به نظر من نقش زن هرچه برجسته شود، خیلی بهتر است. زن‌های ما مظلومند. من راجع به زن حرف‌های زیاد و بحث‌های فراوانی دارم. مسئله زن واقعاً مسئله مهمی است. یک عده توجه نمی‌کنند و به عنوان یک مسئله نمایشی که حالا مد روز است، حرف می‌زنند. خوب، گرایش‌های فمینیستی و گرایش خاص غربی در مورد زن هم که به جای خود محفوظ است، اما اصل نقش زن در خانواده، در اجتماع، ارزش و اهمیت زن و اموری از این قبیل، چیزهایی است که ما حقیقتاً به آنها کم پرداخته‌ایم و از این کم پرداختن خسارت هم می‌بینیم».^۲

«در این ۳۲ سال، مسئله زن از نظر جبهه دشمنان ما، در یکی از بالانشین‌های جدول اعتراض‌ها به ماست. از اول انقلاب روی مسئله زن تکیه کردند، به ما اعتراض

۱. خطبه عقد، مورخه ۱۳۷۰/۴/۲۰.

۲. بیانات در دیدار با مدیران صداوسیما، ۱۳۸۱/۱۱/۱۵.

کردند، در ردیف تروریسم و در ردیف نقض حقوق بشر قلمداد کردند. هنوز هیچ خبری هم نبود. معلوم هم نبود که جامعه اسلامی با جنس زن چه کار خواهد کرد. آنها شروع کردند که: اسلام علیه زن است، اسلام چنین است. البته این مسئله تا امروز هم ادامه دارد. خوب، ما در این زمینه باید مواجهه کنیم، مقابله کنیم. افکار عمومی جهان را نمی‌شود دست‌کم گرفت. همه که مغرض نیستند، همه که خباثت ندارند، خباثت مال یک عده خاص است، مال سیاست‌گذاران و سیاست‌سازان و برنامه‌ریزان و اینهاست، ما نباید اجازه بدهیم که عامه مردم دچار این اغوای بزرگ قرار بگیرند، لذا باید وارد شویم»^۱.

شاخص‌های مظلومیت زن در خانواده

مظلومیت زنان در محیط خانواده از نگاه رهبری دارای شاخص‌هایی است که از جمله آنها می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

۱. عدم حسن معاشرت در محیط خانواده

یکی از مهمترین محورهای مظلومیت زنان از نگاه رهبری بدرفتاری برخی مردان در محیط خانواده و اعمال خشونت جسمی و روانی علیه زنان است:
(«... در داخل خانواده هم به مرد گفته‌اند که حق تکلیف، تحمیل، زیاده‌روی، اعمال

۱. بیانات در سومین نشست اندیشه‌های راهبردی، ۱۴/۱۰/۱۳۹۰.

قدرت‌های جاهلانه و غیرقانونی ندارد. این، آن نگاه اسلامی است».^۱

«من شنیده‌ام که در بعضی از مناطق این استان [یاسوج]، به زنان و دختران ظلم می‌شود. اسلام از آن مردی که به زن ظلم کند، متنفر و بیزار است. پیغمبر خدا، مردی را که به زن یا دختر خودش ظلم کند، زشت می‌شمارد. چون زن از لحاظ جسمی ضعیف‌تر است، آیا این مجوز می‌شود که مرد با تکیه بر قدرت جسمانی به او ظلم کند؟»^۲

«ما باید برویم سراغ اینکه ببینیم علت ستمی که همیشه در طول تاریخ به زن شده است، چیست؟ در زمان پیغمبر اکرم (صلی‌الله‌علیه‌وآله) هم شده است و پیغمبر با این ستم مبارزه می‌کرد. اینکه پیغمبر این همه راجع به زن حرف زده است، به‌خاطر مبارزه با ستم است، والا اگر می‌خواست فقط مقام زن را بیان کند این اظهارات پراحساس و پرجوش لازم نبود. این احساسات حاکی از آن است که پیغمبر می‌خواهد با چیزی مبارزه کند و آن عبارت است از آن ستم که می‌شد و پیغمبر در مقابل آن ایستاده است. این همه که در روایات نبوی و روایات ائمه (علیهم‌السلام) در زمینه معاشرت با زن و در داخل خانه حرف هست، به‌خاطر مقابله با این است. متأسفانه تا زمان ما هم ادامه داشته است».^۳

«به‌نظر من بالاتر از همه مناطق مورد نظر، انسان احساس می‌کند زن در آن مورد ستم قرار گرفته منطقه خانواده است. ... اگر بتوانید به قوانین و مقرراتی برسید که وقتی زن در خانه شوهر است، احساس امنیت کند، خیلی خوب است. انسان

۱. بیانات در دیدار با گروه کثیری از بانوان، ۱۳۷۹/۶/۳۰.

۲. بیانات در دیدار مردم یاسوج، ۱۳۷۳/۴/۱۷.

۳. بیانات در دیدار با اعضای شورای فرهنگی، اجتماعی زنان، ۱۳۷۵/۸/۱۴.

دختری را با زحمت زیادی، با محبت و ملاحظت، با عشق به پدر و مادر پرورش می‌دهد، به سن جوانی می‌رسد، هنوز در خانه پدر و مادرش بچه حساب می‌شود بعد به خانه شوهر می‌رود، به‌عنوان خانمی که از او توقع فهمیدن همه چیز، توقع انجام دادن همه کار و توقع بلد بودن همه چیز هست! پس با اندک اشتباهی که بکند مورد تعرض قرار می‌گیرد! این نباید باشد. کاری کنید که زن وقتی به خانه شوهر می‌رود، در هر سنی که هست، احساس امنیت کند، احساس کند که می‌تواند حرف زور نشوند»^۱.

«درباره مسئله زن در جامعه، اساس مشکل، دو چیز است، دو نقطه اساسی است که اگر درباره این دو نقطه بشود فکری کرد، طرحی نو در انداخت و کار پیگیر و مستمری انجام داد، می‌توان امیدوار بود که در طول زمان - میان‌مدت یا بلندمدت - آن چیزی که امروز می‌توان آن را بحران مسئله زن در دنیا دانست، حل شود. آن دو چیز، یکی عبارت است از نگاه غلط و بد فهمیدن جایگاه زن و شأن زن در جامعه، نقطه دوم که اساس مشکل است، بد فهمیدن مسئله خانواده و بد عمل کردن در رفتارهای داخل خانواده است»^۲.

«مرد نباید خیال کند چون می‌رود در کوچه و بازار و با این و آن سروکله می‌زند و یک شاهی صنار پول می‌آورد خانه، همه چیز مال او است. نه! آنچه او می‌آورد، نصف موجودی همه این خانواده است. نصف دیگر این خانم است. اختیارات خانم، کدبانویی خانم، رأی و نظر و نیازهای روحی خانم، اینها را باید

۱. بیانات در دیدار با نمایندگان زن مجلس شورای اسلامی، ۱۳۶۷/۴/۳۰.

۲. بیانات در دیدار جمعی از بانوان نخبه، ۱۳۹۰/۳/۱.

رعایت کند. این‌طور نباشد که مرد چون در دوران مجردی، ساعت ده شب می‌آمده خانه پدر و مادرش، حالا هم که زن گرفته، این رویه را ادامه بدهد، نه! حالا باید ملاحظه همسرش را بکند»^۱.

«المرأه سیده بیتها»، بزرگ‌خانه، زن خانه است، این از پیغمبر اکرم است. جایگاه زن در خانواده، همانی است که در گفتارهای گوناگون ائمه (علیهم‌السّلام) آمده: «المرأه ریحانه و لیست بقهرمانه». در تعبیرات عربی، قهرمان یعنی کارگزار، پادو، یک خدمتگزار محترم. می‌فرماید: در داخل خانه، زن قهرمانه نیست، ریحانه است، گل خانه است. خطاب به مردان می‌فرماید: بهترین شما کسانی هستند که بهترین رفتارها را با همسرانشان دارند. اینها نظرات اسلام است و از این قبیل الی ماشاءالله وجود دارد. ولی در عین حال تحقق خواسته اسلام در خانواده، یک امری است که با این بیانات تمام نمی‌شود، حل نمی‌شود، احتیاج به پشتوانه قانونی، پشتوانه اجرایی و ضمانت اجرایی دارد و این کار باید انجام بگیرد. این کار در طول سال‌های متمادی گذشته انجام نگرفته است. خانواده‌هایی که متدین بودند، مردانی که از اخلاق خوب برخوردار بودند و پایبندی‌های شرعی داشتند، ملاحظاتی کردند، اما در مواردی که این خصوصیات نبوده، این ملاحظات نشده، به زن در داخل خانواده ظلم شد»^۲.

۱. خطبه عقد، ۱۳۷۲/۹/۲.

۲. بیانات در دیدار جمعی از بانوان نخبه، ۱۳۹۰/۳/۱.

۲. نگاه تحقیرآمیز به زن و مباشر دانستن او

«در داخل خانواده، از نظر اسلام مرد موظف است که زن را مانند گلی مراقبت کند. می‌فرماید: المرأة ریحانه، زن گل است. این مربوط به میدان‌های سیاسی و اجتماعی و تحصیل علم و مبارزات گوناگون اجتماعی و سیاسی نیست، این مربوط به داخل خانواده است. «المرأه ریحانه و لیست بقهرمانه» این چشم و دید خطابینی را که گمان می‌کرد زن در داخل خانه موظف به انجام خدمات است، پیغمبر با این بیان تخطئه کرده است. زن مانند گلی است که باید او را مراقبت کرد. با این چشم باید به این موجود دارای لطافت‌های روحی و جسمی نگاه کرد. این نظر اسلام است. هم خصوصیت زنانگی زن که همه احساسات و خواست‌های او براساس این خصوصیت زنانگی است، حفظ شده است، بر او تحمیل نشده است، از او خواسته نشده است، که درحالی که زن است، مثل مرد فکر کند، مثل مرد کار کند، مثل مرد بخواهد - یعنی خصوصیت زن بودن که یک خصوصیت طبیعی و فطری و محور همه احساسات و تلاش‌های زنانه است، در دید اسلامی حفظ شده - هم درعین حال، میدان علم، میدان معنویت، میدان تقوا، میدان سیاسی، بر روی او باز شده است و او، هم به کسب علم تشویق شده است، هم به حضور در میدان‌های گوناگون اجتماعی و سیاسی. آن وقت در داخل خانواده هم به مرد گفته‌اند که حقّ تکلیف، تحمیل، زیاده‌روی، اعمال قدرت‌های جاهلانه و غیرقانونی ندارد. این، آن نگاه اسلامی است»^۱.

«اما کسی به کسی حق ظلم کردن، زور گفتن و استخدام کردن ندارد. بعضی از

۱. بیانات در دیدار با گروه کثیری از بانوان، ۱۳۷۹/۶/۳۰.

مردان خیال می‌کنند که زن وظیفه دارد همه کارهای مربوط به آنها را انجام دهد. البته در محیط خانواده، زن و مردی که به هم علاقه دارند، با کمال میل و شوق، کارها و خدمات یکدیگر را انجام می‌دهند، اما انجام دادن از روی میل، غیر از این است که کسی احساس کند، یا این طور عمل کند که گویا وظیفه زن است که باید مثل یک مستخدم، خدمت مرد را به آن شکل انجام دهد. چنین چیزی در اسلام وجود ندارد.^۱

«اگر مرد در خانه احساس مالکیت کرد، اگر به چشم استخدام و استثمار به زن نگاه کرد، این ظلم است، که متأسفانه خیلی‌ها این ظلم را می‌کنند».^۲

۳. بی‌توجهی به حقوق اجتماعی زنان در خانواده

۳-۱. ممانعت از اشتغال زنان به مشاغل متناسب با مصالح خانواده

«حق زن کجا ضایع می‌شود؟ در جایی که ... جلو اشتغال زنان به کارهای متناسب به بانوان گرفته شود، جلو خدمت‌رسانی زنان یا خدمت‌رسانی به زنان گرفته شود و نیز در جایی که زن تحقیر شود».^۳

«این که ما بگوییم «زن را از فعالیت‌های اقتصادی ... ممنوع کنیم» به استناد نظر اسلام، غلط است. اسلام چنین حرفی نگفته است».^۴

«اسلام با کار کردن زن موافق است، نه فقط موافق است بلکه کار را تا آنجا که

۱. بیانات در اجتماع بانوان خوزستان، ۱۳۷۵/۱۲/۲۰.

۲. بیانات در همایش بزرگ خواهران به مناسبت میلاد حضرت فاطمه زهرا (س)، ۱۳۷۶/۷/۳۰.

۳. بیانات در دیدار جمعی از پرستاران، ۱۳۷۳/۷/۲۰.

۴. بیانات در جمع بانوان ارومیه، ۱۳۷۵/۶/۲۸.

مزا مح با شغل اساسی و مهمترین شغلی او، یعنی تربیت فرزند و حفظ خانواده نباشد، لازم هم می‌داند»^۱.

۲-۳. ممانعت از شکوفایی استعداد های زن در تمامی عرصه های اجتماعی،

سیاسی

«زن در همه جوامع - از جمله در جامعه ما - دچار ستم و دچار کمبودهایی است که بر او تحمیل می‌شود، اما این کمبود، کمبود آزادی به معنای بی‌بندوباری نیست، این کمبود، کمبود میدان‌ها و فرصت‌ها برای علم و معرفت و تربیت و اخلاق و پیشرفت و شکوفایی استعدادهاست. این را باید تأمین و جستجو کرد. این همان چیزی است که اسلام بر روی آن تکیه کرده است»^۲.

«اگر زن استعدادی دارد - مثلاً استعداد علمی دارد، استعداد برای اختراعات و اکتشافات دارد، استعداد سیاسی دارد، استعداد کارهای اجتماعی دارد - اما نمی‌گذارد از این استعداد استفاده بکند و آن استعداد شکوفا بشود، ظلم است»^۳.

۳-۳. فراهم نبودن شرایط جهت ارتقای اخلاقی و دینی زنان

«اگر شرایط طوری باشد که زن فرصت پیدا نکند به خاطر زیادی کار و فشار کارهای گوناگون، به اخلاق خود، به دین خود، به معرفت خود برسد، این ظلم است»^۴.

«مشکل زن در جامعه ما این است که از لحاظ روابطش با مرد و نیز از لحاظ

۱. بیانات در دیدار گروهی از بانوان به مناسبت میلاد حضرت فاطمه زهرا (س)، ۱۳۷۱/۹/۲۵.

۲. بیانات در همایش بزرگ خواهران به مناسبت میلاد فاطمه زهرا (س)، ۱۳۷۶/۷/۳۰.

۳. همان.

۴. همان.

برخورداریش از معارف و فرهنگ عمومی و اختصاصی جامعه دچار محرومیتی است».^۱

۴-۳. ممانعت از استقلال اقتصادی زن

«اگر زن امکان پیدا نکند که از مایملک خود به‌طور مستقل و با اراده خود استفاده کند، این ظلم است».^۲

«در اسلام، زن مالک ثروت خود است. شوهرش راضی باشد، یا راضی نباشد، پدرش راضی باشد، یا راضی نباشد - فرقی نمی‌کند - او می‌تواند ثروت و مال و اندوخته خود را مصرف کند و ربطی به کس دیگری ندارد. نظر اسلام، این است. در حمایت از استقلال اقتصادی زنان، دنیا سیزده قرن است که از اسلام عقب است. اسلام این را سیزده قرن قبل گفته است، ولی در اروپا تازه چهل، پنجاه سال و در بعضی از کشورها کمتر از این مدت است که تازه شروع کرده‌اند به زن اجازه دهند که در مال و ملک خود، دخل و تصرف کند! اسلام، از این جهت هم جلو است».^۳

«زن در جامعه ایرانی ما، نه از لحاظ حقوق اجتماعی، نه از لحاظ تمکن و قدرت تصرف فردی، نه از لحاظ قوانینی که به اینها ارتباط پیدا می‌کند، هنوز در آن حد و سطحی که اسلام خواسته است، قرار ندارد».^۴

۱. بیانات در بزرگداشت مراسم روز زن، ۱۳۶۷/۱۱/۸.

۲. همان.

۳. همان.

۴. بیانات دیدار با اعضای شورای فرهنگی و اجتماعی زنان، ۱۳۶۹/۱۰/۱۶.

۴. کم‌ارزش شمردن فعالیت‌های خانگی زن

رهبر معظم بر قدردانی از زحمات زن در خانواده توسط همسران در جامعه تأکید نموده و فرمودند:

«مردهای بی‌خیال، مردهای بی‌عاطفه، مردهای عیاش، مردهای قدرشناس زحمات زن خانه، اینها به محیط خانه لطمه می‌زنند. مرد باید قدردان باشد. جامعه باید قدردان باشد. حتماً باید بر روی کار زن‌های خانه‌دار ارزشگذاری ویژه بشود. بعضی می‌توانستند بروند کار بگیرند، بعضی می‌توانستند تحصیلات عالیه بکنند، بعضی تحصیلات عالیه هم داشتند - من دیدم زنانی را از این قبیل - گفتند ما می‌خواهیم این بچه را بزرگ کنیم، خوب تربیت کنیم، نرفتیم کار بگیریم. زن نرفته کار بگیرد، آن کار هم زمین نمانده، آن ده نفر دیگر رفتند آن کار را گرفتند. باید از اینجور زنی قدردانی شود. در بیاناتی که حضرات فرمودند، این بود که مثلاً بیمه‌هایی برای اینها در نظر گرفته شود. بله، تأمین اقتصادی‌شان، بیمه‌شان، بقیه چیزهایی که لازم است، باید در نظر گرفته شود»^۱.

«جهاد المرأه حسن التَّبعِل»، یعنی ثواب مجاهدت آن جوانی را که رفته توی میدان جنگ و جان خودش را کف دستش گرفته، به‌خاطر این کار، به این زن می‌دهند، چون این کار هم زحمتش کمتر از آن نیست. البته شوهرداری خیلی سخت است. با توقعاتشان، با انتظاراتشان، با بداخلاقی‌هاشان، با صدای کلفتشان، با قد بلندترشان، خوب، زنی بتواند با این شرایط، محیط خانه را گرم و گیرا و صمیمی و دارای سکینه

۱. بیانات در سومین نشست اندیشه‌های راهبردی، ۱۳۹۰/۱۰/۱۴.

و آرامش - سکن - قرار بدهد، خیلی هنر بزرگی است، این واقعاً جهاد است، این شعبه‌ای از همان جهاد اکبری است که فرموده‌اند، جهاد با نفس است»^۱.

«زن برای اینکه محیط خانه را اداره کند به تلاش و کوشش احتیاج دارد. چون مدیر داخل خانه زنان هستند. آن کسی که اداره می‌کند، کدبانو، یعنی آن کسی که محیط خانه تحت اشراف او است. تحت نظارت و تدبیر و مدیریت او است. خیلی کار پرزحمتی است. خیلی کار ظریفی است. فقط هم ظرافت زنانه از عهده انجام این کار بر می‌آید. هیچ مردی، امکان ندارد بتواند این ظرافت‌ها را رعایت کند»^۲.

«بچه‌داری هنر خیلی بزرگی است. مردها یک روز هم نمی‌توانند این کار را انجام دهند. زن‌ها با دقت، با حوصله و با ظرافت این کار بزرگ را انجام می‌دهند. خدای متعال در غریزه آنها این توان را قرار داده است. ولی همین بچه‌داری کار سختی است که انسان را فرسوده می‌کند و واقعاً از پا می‌اندازد»^۳.

۵. نادیده گرفتن نیاز عاطفی زن

«بعضی خیال می‌کنند زن کمبودش این است که مشاغل بزرگ و سروصدا دار ندارد! خیر، مشکل زن این نیست. حتی آن زنی هم که شغل بزرگی دارد، به محیط امنی در خانواده، به یک شوهر مهربان با محبت، به یک تکیه‌گاه مطمئن عاطفی و روحی - که شوهر و مرد او است - نیازمند است. طبیعت و نیاز عاطفی و روحی زن این است،

۱. همان.

۲. خطبه عقد، ۱۳۸۱/۶/۶.

۳. خطبه عقد، ۱۳۷۴/۸/۲۲.

باید این نیاز برآورده شود»^۱.

«از طرف مرد وظیفه این طور است که ضرورت‌های زن را درک کند، احساسات او را بفهمد، نسبت به حال او غافل نباشد و خود را صاحب اختیار مطلق‌العنان در خانه نداند»^۲.

«عدالت صرفاً در اقتصاد نیست، در همه امور باید انسان از خدای متعال بخواهد که عادلانه عمل کند، با خودش هم انسان با عدالت رفتار کند، با نزدیکانتان با عدالت رفتار کنید، با زن و فرزندان با عدالت رفتار کنید. گاهی بعضی از مسئولین دیدیم آنچنان غرق در کار می‌شوند که یادشان می‌رود از وجود همسرانشان و فرزندان‌شان و این ضایعاتی را درست می‌کند. یعنی اینجور نیست که ما پای تعارف باشد، بگوییم: آقا! خواهش می‌کنیم بیشتر شما به خودتان برسید، شما هم بگویید نه، اشکال ندارد. اینجوری نیست. این یک تکلیفی است که انسان باید همسرش، فرزندان‌ش، خانواده‌اش و کانون خانوادگی را حفاظت بکند»^۳.

«یک انحراف دیگر هم این است که انسان در زندگی شخصی خود، مواهب حیات و نیازهای مادی را دستکم بگیرد و مورد بی‌اعتنایی قرار بدهد، این هم در اسلام گفته نشده، خواسته نشده، بلکه عکسش خواسته شده: «لیس منّا من ترک آخرته لدنیاة و لا من ترک دنیاة لآخرته»^۴. اگر آخرت را به خاطر دنیا ترک کردید در این امتحان مردودید، اگر دنیا را هم به خاطر آخرت ترک کردید در این امتحان مردودید. این خیلی

۱. بیانات در دیدار با فرماندهان سپاه پاسداران انقلاب اسلامی، ۱۳۷۶/۱۲/۱۴.

۲. خطبه عقد، ۱۳۷۵/۲/۱۰.

۳. بیانات در دیدار اعضای هیئت دولت، ۱۳۸۸/۶/۱۸.

مهم است. امیرالمؤمنین به کسی برخورد کرد که زن و زندگی و خانه و همه چیز را کنار گذاشته بود و به عبادت پرداخته بود، فرمود: «یا عدی نفس»، ای دشمن کوچک خویشتن! با خودت داری دشمنی می‌کنی، خدا این را از تو نخواست. «قل من حرمّ زینه الله الّتی أخرج لعباده و الطّیبات من الرّزق». ^۱ این هم این مطلب است. ^۲

۶. نادیده گرفتن نیازها و مسائل جنسی زنان

ما زنانی داریم که ضعیف‌اند و محروم‌اند، زنانی داریم که ستم‌زده و مظلومند باید جلوی این مظلومیت‌ها را گرفت. قوانین مهمی لازم است که باید وجود داشته باشد، خلیقات لازمی وجود دارد که باید دنبال کرد که تحقق پیدا کند، آداب و سنتی لازم است وجود داشته باشد که زن در سطوح مختلف ... معاشرتی، جنسی و ... دچار ستم‌زدگی نباشد. ^۳

۷. وادار ساختن زنان به ازدواج اجباری

«اگر زن در هنگام ازدواج شوهری به او تحمیل شود - یعنی خود در انتخاب این شوهر نقشی نداشته باشد و اراده و میل خود او مورد اعتنا قرار نگیرد - این ظلم است». ^۴

۱. سوره اعراف، آیه ۳۲.

۲. بیانات در دیدار استادان و دانشجویان کردستان، ۱۳۸۸/۲/۲۷.

۳. بیانات در دیدار جمعی از بانوان فرهیخته حوزوی و دانشگاهی، ۱۳۹۲/۲/۲۱.

۴. بیانات در همایش بزرگ خواهران به مناسبت میلاد فاطمه زهرا (س)، ۱۳۷۶/۷/۳۰.

«یکی از مسائلی که شنیدیم در بعضی از نقاط وجود دارد آن است که مردان، دختران خود را مجبور به ازدواج می‌کنند. این کار از نظر اسلام حرام است. ازدواج بدون رضایت زن جایز نیست. خدای متعال به اراده انسان‌ها و به اراده زن و مرد در همه امور و در چارچوب احکام الهی احترام گذاشته است. در یک معامله کوچک طرفین باید راضی باشند، چه رسد به ازدواج که سرنوشت دو انسان در گرو آن است. چطور می‌شود اجازه داد دخترانی بدون رضایت خودشان به خانه مردانی بفرستند که به آنها هیچ علاقه‌ای ندارند؟!»^۱

«البته در جامعه اسلامی، در طول زمان، عادات جاهلی و غلط بوده است، الان هم در بعضی از کشورها هست و در کشور خود ما هم در بعضی از جاها - مثل مناطقی از شهرهای مرکزی کشور، مناطقی در خوزستان و جاهای دیگر - عادات غلطی وجود دارد. فرض بفرمایید - آن طوری که اطلاع دارم - در بعضی از عشایر، پسر عمومی هر دختری حق دارد که در مورد ازدواج آن دختر، اظهار نظر کند! این، غلط است. اسلام، چنین اجازه‌ای را به هیچ‌کس نمی‌دهد. آنچه را که مسلمانان جاهل انجام می‌دهند، کسی نباید به حساب اسلام بگذارد. اینها عادات جاهلی است. مسلمانان جاهل، با تکیه بر آداب و عادات جاهلیت، کارهایی انجام می‌دهند که ربطی به اسلام و احکام نورانی آن ندارد. اگر کسی دختری را مجبور کند که باید با پسرعمویت ازدواج کنی، کار خلاف کرده است. اگر کسی به‌عنوان اینکه پسرعموی دختری است، به خودش حق بدهد که او را از ازدواج کردن نهی کند و بگوید چون با من ازدواج

۱. بیانات در دیدار با مردم گنبد، ۱۳۷۴/۷/۲۷.

نکردی، پس من اجازه ازدواج به تو نمی‌دهم، این پسرعمو و هر کس که به او کمک کند، فعل حرام خلاف شرع کرده است. اینها، خلاف شرع بین است و فقهای اسلام، در این مورد اختلاف نظر ندارند»^۱.

«البته در اینجا باید عرض کنم در بعضی از مناطق کشور ما از جمله در همین منطقه، نیاز هست به اینکه احترام، حرمت و کرامت زن بیشتر حفظ شود. زن بلوچ، زن مظلومی است، فرزند زیاد، ازدواج تحمیلی، فرزند تحمیلی و عدم فرصت برای بازیافتن خود و هویت خود از جمله چیزهایی است که من در مدت اقامت در بلوچستان از نزدیک شاهد بودم. مردهای بلوچ باید زن‌های خود را بیشتر ملاحظه کنند. زن‌های بلوچ همان کسانی هستند که این جوانان رشید را در دامان پاکشان پرورش دادند. زن بلوچ مثل مرد بلوچ و زن سیستانی مثل مرد سیستانی دارای کرامت و شجاعت و عزت است و این عزت باید حفظ شود»^۲.

«شنیده‌ام در بعضی از نقاط این استان [یاسوج]، ازدواج‌های تحمیلی صورت می‌گیرد! یعنی بدون رضایت و اجازه دختر، او را به خانه شوهر می‌فرستند، آن هم شوهری که فاصله سنی زیادی با دختر دارد و او به ازدواج با وی راضی نیست. اسلام چنین ازدواجی را زشت می‌شمارد»^۳.

۱. بیانات در اجتماع بانوان خوزستان، ۱۳۷۵/۱۲/۲۰.

۲. بیانات در دیدار مردم زاهدان، ۱۳۸۱/۱۲/۲.

۳. بیانات در دیدار با مردم یاسوج، ۱۳۷۳/۳/۱۷.

علت ظلم به زن در محیط خانواده

ظلم به زن در محیط خانواده از نگاه رهبری ناشی از عوامل جسمانی - فیزیولوژیکی، خلأهای قانونی و ضعف فرهنگی است.

۱. قدرت جسمانی کمتر زنان در مقایسه با مردان

«در طول تاریخ به دلیل واضحی، زنان مورد ستم قرار گرفتند. دلیل واضحش هم این است که زن از لحاظ جسمانی، ضعیف‌تر از مرد است. این چیز روشنی است. صدای مرد کلفت‌تر از صدای زن، قد او بلندتر از قد این و استخوان او درشت‌تر از استخوان زن است. خصوصیات خلقت مرد هم، خصوصیات مسلط و فعال است. خصوصیات زن، خصوصیات نرمش و انعطاف و انجذاب است».^۱

۲. کم‌توجهی به اخلاق‌مداری در محیط خانواده

«مشکلات زن، ناشی از این ستم تاریخی و دیرین است که اگر امروز مردی خیلی بانزاکت، اخلاق و مراقب باشد، ممکن است واقعاً در محیط زندگی و در معاشرت با زن خودش - در خانواده - به او ظلم نشود، والا اگر مرد، آن نزاکت و دقت لازم، آن ملاحظه و تقوای لازم را در این جهت نداشته باشد، قاعدتاً به زن ظلم می‌شود. مثلاً زن فاضل و مرد بی‌سواد، این شوهر بی‌سواد به آن زن فاضل ظلم می‌کند».^۲

۱. بیانات در دیدار با زنان نماینده مجلس، ۱۳۷۶/۴/۳۰.

۲. بیانات در دیدار با اعضای شورای فرهنگی، اجتماعی زنان، ۱۳۷۵/۸/۱۴.

«تصویر کیفیت برخورد زن و مرد در اخلاق اسلامی و قانون اسلامی هم به نظر ما باید بیشتر رویش کار شود. بعضی متدین هم هستند، اما چون با مفاهیم اسلامی درست آشنا نیستند و اخلاقیات مرتبط با روابط زن و مرد را در اسلام درست نمی‌دانند، تدینشان موجب نمی‌شود که از غلطشان کم شود، از تحکم و زورگویی‌شان بکاهد، نه، هم متدینند، هم آن تحکم‌ها و زورگویی‌ها را دارند، این هم باید اصلاح شود. اخلاق اسلامی در روابط زن و مرد - به‌خصوص در داخل خانواده - باید مورد توجه قرار بگیرد.»^۱

۳. خلأ قانونی در زمینه حمایت از زنان

«به نظر من خیلی از این مشکلات مربوط به بانوان، ناشی است از مشکلات حیات جمعی خانواده، به حیثی که زن در آن محور است. ما خلأهای قانونی و عاداتی و سنتی عجیب و فراوانی داریم. گاهی اوقات خانم‌هایی با ما تماس می‌گیرند - یا از مجلس، یا از حوزه، یا از مراجعات گوناگون مردمی، یا از مراکز دیگر - و مشکلاتشان را می‌گویند، این مشکلات عمدتاً مربوط می‌شود به مشکلات داخل خانواده».^۲

۱. بیانات در دیدار بانوان نخبه در آستانه سالروز میلاد حضرت زهرا (س)، ۱۳۸۶/۴/۱۳.

۲. بیانات در سومین نشست اندیشه‌های راهبردی، ۱۳۹۰/۱۰/۱۴.

۴. ناآگاهی زنان از حقوق و جایگاهشان

«اعتقاد این است که اگر در بخشی از جامعه اسلامی - چه در ایران و چه در بعضی کشورهای دیگر - نسبت به زن مسلمان، کوتاهی‌هایی صورت می‌گیرد، قدری تقصیر مردان و قدری هم تقصیر خود بانوان است، چون آن کسی که باید شأن اسلامی زن را بشناسد و از آن دفاع کند، در درجه اول خود بانوان هستند. باید بدانند که خدا و قرآن و اسلام، درباره آنها چه قضاوتی دارد، از آنها چه می‌خواهد، مسئولیت آنها را چه چیزی معین می‌کند و از آنچه که اسلام فرموده و خواسته، دفاع کنند و بخواهند. اگر نخواهند، کسانی که به هیچ ارزشی پایبند نیستند، به خود اجازه خواهند داد که به زن ستم کنند»^۱

راهکار رفع مظلومیت زنان در خانواده

رهبر معظم انقلاب راهکارهای رفع مظلومیت از زنان در خانواده را در دو شاخص کلی اصلاح قوانین و اصلاح نگرش‌ها به زن در جامعه خلاصه نموده‌اند:

۱. لزوم رفع خلأهای قانونی در حوزه تأمین امنیت زنان در خانواده

«جامعه، هم به لحاظ قانونی و هم از لحاظ اخلاقی، باید با کسانی که تعدی به زن را حق خودشان می‌دانند، برخورد سخت بکند، قانون هم، باید در این زمینه مجازات‌های سختی را پیش‌بینی کند»^۲.

۱. بیانات در اجتماع بانوان خوزستان، ۱۳۷۵/۱۲/۲۰.

۲. بیانات در دیدار با فرماندهان سپاه پاسداران انقلاب اسلامی، ۱۳۷۶/۱۲/۱۴.

«راه [تأمین حقوق زنان] هم، اول از همین تأمین این حقوق مدنی و خانوادگی زن هست و حقوق اجتماعی زن، [سازمان‌ها] نگاه کنند خلأها را ببینند که چیست، آنها را از طریق مجلس و دستگاه‌های رسمی و دولتی و اینها جبران کنند. این کار سازمان‌هاست. بیش از آنچه که کار تربیتی بخواهند کنند این کار از اینها برمی‌آید».^۱

۱-۱. لزوم حمایت قانون از زن جهت تأمین امنیت جسمی و روانی او در خانواده

«یک نکته دیگر که باید مورد توجه باشد، دفاع اخلاقی و قانونی از زن، به‌خصوص در داخل خانواده است. دفاع قانونی با اصلاح قوانین - همان‌طور که گفته شد - و ایجاد قوانین لازم و دفاع اخلاقی با طرح این مسئله و مواجهه با کسانی که این را درست نمی‌فهمند و زن را در خانه، مستخدم مورد ستم مرد، بدون تمکّن از خودسازی معنوی تلقی و این‌گونه هم عمل می‌کنند. باید با این فکر با قوّت و شدت مقابله شود، البته به شکل کاملاً منطقی و عقلانی».^۲

«نکته آخر اینکه جامعه، هم از لحاظ قانونی و هم از لحاظ اخلاقی، باید با کسانی که تعدّی به زن را حق خودشان می‌دانند، برخورد سخت بکند، قانون هم باید در این زمینه مجازات‌های سختی را پیش‌بینی کند باز همین جا من عرض کنم، در کشورهای غربی علیرغم این همه شعاری که می‌دهند، هنوز نتوانسته‌اند این را تأمین کنند. یعنی در داخل خانواده‌ها، زنانی که از دست شوهرانشان کتک می‌خورند و دخترانی که از دست پدرانشان صدمه می‌بینند و مجروح می‌شوند، فراوانند. آمارهای تکان‌دهنده و

۱. مصاحبه با مجله شاهد بانوان، ۱۳/۹/۱۳۶۷.

۲. همان.

وحشت‌آوری هم در این زمینه وجود دارد. متنها در آنجا یک چیز دیگر هم هست و آن قتلِ نفس است. راحت خون می‌ریزند، راحت می‌کشند. کشتن، آن قبجی را که در محیط اسلامی دارد، در آن محیط‌هایی که از معارف الهی بویی نبرده‌اند - متأسفانه - ندارد. کشتن زنان، یکی از بلیه‌های بسیار زشت و نفرت‌انگیزی است که در کشورهای غربی - به‌ویژه آمریکا - رایج است. این کارها خوشبختانه در کشور ما به آن شدت نیست و جز موارد استثنایی، دیده نمی‌شود، اما به هر حال هرگونه ستم و هرگونه تعدی جسمانی‌ای نسبت به زن، باید با برخورد بسیار سختی مواجه شود، تا در این زمینه جامعه اسلامی ما به آن سطحی که اسلام خواسته است، برسد.^۱

«خانم دکتری چند سال قبل از این، به ما شکایت کرده بود که شوهرش - که سواد چندانی ندارد - به او زور می‌گوید و این خانم دکتر نمی‌تواند از خودش دفاع کند! این نمونه‌ها هست. متأسفانه الان این‌گونه است. اگر بتوانید این را با قوانین و مقررات جبران کنید. آن نکته‌ای را هم که اول عرض کردم، که چون زن به‌طور متوسط از لحاظ ترکیب جسمانی به قوت مرد نیست، موجب شده است که این زورها گفته شود - باید با معرفت و سواد از یکسو و قانون ازسوی دیگر، جبران کرد، یعنی ابزارهای اقتدار را باید در اختیار زن گذاشت».^۲

«یکی مسئله قوانین است، همین مسائل عسرو حرج و امسال اینها، یعنی پیدا کردن گره‌ها و مشکلاتی که به‌طور روزمره در زندگی زن وجود دارد. مردی که زنش را می‌اندازد و می‌رود، اینجا عسرو حرج به آن معنا نیست، چون عسرو حرجی که شما

۱. بیانات در همایش بزرگ بانوان بانوان در ورزشگاه آزادی به مناسبت جشن میلاد کوثر، ۱۳۷۶/۷/۳۰.

۲. بیانات در دیدار با نمایندگان زن مجلس شورای اسلامی، ۱۳۷۶/۴/۳۰.

می‌گویید، ناشی از ازدواج است. آن چیزی که می‌تواند شرعاً ازدواج را بر هم بزند عسرو حرجی است که ناشی از ازدواج باشد. این ناشی از رها کردن زن است، همان ایلا که در قرآن چند آیه درباره آن وجود دارد. بعضی از قدما فتوا داده‌اند که اگر مرد چهار ماه زندگی را رها کند - نه حاضر باشد زن را طلاق دهد، نه حاضر باشد به معنای حقیقی کلمه با او زناشویی داشته باشد - حاکم شرع او را به قتل می‌رساند، یعنی یک مجازات سنگین برای کاری که چندان هم به چشم نمی‌آید، اما بعضی مردان ده سال است که زن و زندگی‌شان را رها کرده‌اند گویی هیچ اتفاقی نیافتاده است! به نظر من گره‌های ریزی را که به وسیله قوانین اسلام باز می‌شود، باید دنبال کرد. این همان جایی است که حوزه‌های علمیه باید نگاهی نو و نگرشی کاملاً منطبق با مسائل داشته باشند»^۱.

۲-۱. لزوم ارزشگذاری فعالیت‌های خانگی زنان

«زن بودن، برای زن یک نقطه امتیاز است، یک نقطه افتخار است. این افتخاری نیست برای زن که او را از محیط زنانه، از خصوصیات زنانه، از اخلاق زنانه دور کنیم. خانه‌داری را، فرزندداری را، شوهرداری را ننگ او به حساب بیاوریم»^۲.

«مرد باید قدردان باشد. جامعه باید قدردان باشد. حتماً باید بر روی کار زن‌های خانه‌دار ارزشگذاری ویژه بشود. بعضی می‌توانستند بروند کار بگیرند، بعضی می‌توانستند تحصیلات عالی بکنند، بعضی تحصیلات عالی هم داشتند - من دیدم

۱. همان، ۱۳۸۰/۷/۱۴.

۲. بیانات در دیدار شرکت‌کنندگان در اجلاس جهانی «زنان و بیداری اسلامی»، ۱۳۹۱/۴/۲۱.

زنانی را از این قبیل - گفتند ما می‌خواهیم این بچه را بزرگ کنیم، خوب تربیت کنیم، نرفتم کار بگیریم. زن نرفته کار بگیرد، آن کار هم زمین نمانده، آن ده نفر دیگر رفتند آن کار را گرفتند. باید از اینجور زنی قدردانی شود. در بیاناتی که حضرات فرمودند، این بود که مثلاً بیمه‌هایی برای اینها در نظر گرفته شود. بله، تأمین اقتصادی‌شان، بیمه‌شان، بقیه چیزهایی که لازم است، باید در نظر گرفته شود».^۱

۲. لزوم فرهنگ‌سازی در باب رعایت اخلاق در خانواده

«[برای دفاع از حقوق زن] تلاش زیادی شده است، لکن در عین حال درباره مسئله زن، حقوق زن، رفع ستم از زنان، فراهم کردن زمینه‌های مناسب برای زنان کشورمان لازم است کار فرهنگی بزرگی انجام گیرد. من امروز با این نیت این بحث را می‌کنم که به ایجاد این فضای فرهنگی کمک بشود».^۲

۱-۲. افزایش آگاهی اجتماعی در زمینه نگاه اسلام به زن در محیط خانواده

«سوم اینکه سطح فکر جامعه به‌طور عام بالا برود. در جامعه‌ای که همه تا حدودی از هوش و خرد و اندیشه و پختگی و حکمت برخوردارند، کسی تعرض بی‌خودی به کسی نمی‌کند».^۳

(نظر اسلام در مورد حقوق زن و حقوق مرد باید تبیین شود. خود بانوان هم در این

۱. بیانات در سومین نشست اندیشه‌های راهبردی، ۱۳۹۰/۱۰/۱۴.

۲. بیانات در همایش بزرگ خواهران به مناسبت میلاد فاطمه زهرا (س)، ۱۳۷۶/۷/۳۰.

۳. بیانات در دیدار با گروهی از خواهران مسئول، متخصص و هنرمند در سالروز ولادت حضرت زهرا (س)،

زمینه باید کار کنند، اما بیشتر باید کسانی که در معارف اسلامی آگاهی دارند، تلاش کنند و بتوانند نظر اسلام را در آن جاهایی که حقوق زن و مرد متفاوت است، درست تبیین نمایند، تا هر کسی تصدیق کند که این دقیقاً براساس طبیعت و فطرت انسانی زن و مرد و برطبق مصالح جامعه است. البته کارهای خوبی هم شده است، امروز هم باید با زبان امروز این کار بشود، والا در گذشته هم در این زمینه کارهای خوبی انجام گرفته است و اگر کسی مطالعه و توجه کند، به همین اذعان و تصدیق هم خواهد رسید»^۱.

۲-۲. تهذیب اخلاق در مردان بر مبنای جامعه‌پذیری

«اگر در جایی این ستم مشاهده نمی‌شود به خاطر این است که وضعیتی به طور خاص وجود دارد، یا مرد پایبند به اخلاقیات است یا زن برجستگی خاصی دارد یا شرایط و محیط جوری است که مانع می‌شود که این بسیار کم است»^۲.

«تصویر کیفیت برخورد زن و مرد در اخلاق اسلامی و قانون اسلامی هم به نظر ما باید بیشتر رویش کار شود. بعضی متدین هم هستند، اما چون با مفاهیم اسلامی درست آشنا نیستند و اخلاقیات مرتبط با روابط زن و مرد را در اسلام درست نمی‌دانند، تدینشان موجب نمی‌شود که از غلظتشان کم شود، از تحکم و زورگویی‌شان بکاهد، نه، هم متدینند، هم آن تحکرها و زورگویی‌ها را دارند، این هم باید اصلاح شود. اخلاق اسلامی در روابط زن و مرد - به خصوص در داخل خانواده - باید مورد توجه قرار بگیرد»^۳.

۱. بیانات در همایش بزرگ خواهران به مناسبت میلاد فاطمه زهرا (س)، ۱۳۷۶/۷/۳۰.

۲. بیانات در کنگره بین‌المللی زن و انقلاب اسلامی در تالار تئاتر شهر، ۱۳۶۸/۱۱/۸.

۳. بیانات در دیدار بانوان نخبه در آستانه سالروز میلاد حضرت زهرا (س)، ۱۳۸۶/۴/۱۳.

«البته این را من بارها گفته‌ام، الان هم می‌گویم، در جوامع ما هم - یعنی جوامع اسلامی و جامعه ایرانی خود ما - متأسفانه مثل جوامع غربی یک بی‌عدالتی در ارتباطات خانوادگی زن و مرد وجود داشته، عمده هم مربوط به داخل خانواده است، این باید جلوییش گرفته شود. یک مقداری با نصیحت ممکن است، یک مقداری اش هم با نصیحت ممکن نیست، با ضرب و زور قانون باید جلوییش گرفته شود. زنان، مظلوم واقع می‌شوند. مرد چون از لحاظ جسمانی و برخی از خصوصیات دیگر توانایی بیشتری دارد، در مواردی از این توانایی‌ها سوءاستفاده می‌کند و زورگویی می‌کند، این باید جلوییش گرفته شود. این کار با قانون امکانپذیر است، البته همان‌طور که عرض کردیم، با تهذیب و اخلاق مردان هم امکانپذیر است»^۱.

۲-۳. افزایش معرفت و آگاهی فرهنگی و اجتماعی زنان

«این ابزارها از طرفی معرفت و سواد و اینهاست، که مانع می‌شود از اینکه زن مورد ستم قرار گیرد، از طرف دیگر قانون است. اگر این دو مورد تأمین شود. خوب است. زنان را به درس خواندن و دختران را به تحصیلات عالییه وادار کنید. وسیله ورود دختران را به مراکز عالی [را] از طرق قانونی فراهم و تسهیل کنید. اگر اینها شد، به نظر من همه چیز انجام گرفته است»^۲.

«حل مسئله دو جنس - برای اینکه جلو بغی و تجاوز را بگیریم - به سه عامل وابسته است. یکی دیگر از آن سه عامل، بالا رفتن سطح اندیشه و خردمندی زنان، از

۱. بیانات در دیدار گروه کثیری از بانوان نخبه در آستانه سالروز میلاد حضرت زهرا (س)، ۱۳۸۶/۴/۱۳.

۲. بیانات در دیدار با نمایندگان زن مجلس شورای اسلامی، ۱۳۷۶/۴/۳۰.

طریق تحصیلات، فعالیت‌های گوناگون فکری و اجتماعی و اقتصادی و مغزی و ادبی و هنری است. .. البته سواد همیشه ملاک نیست. عمده، خردمندی است. گاهی ممکن است انسان‌هایی باسواد هم باشند، اما آن خردمندی و تدبیر را نداشته باشند»^۱.

پیش‌نیازهای ضروری در ارائه هرگونه طرحی جهت رفع مظلومیت از زنان در خانواده

لازمه ارائه هرگونه طرحی در راستای رفع مظلومیت از زنان در نگاه رهبری تحقق سه پیش‌نیاز مهم است:

۱. عدم الگوگیری از فرهنگ غربی و دستورالعمل‌های فمینیستی جهت احقاق حقوق زنان

«اگر در کشور ما و جامعه ایرانی، کسانی نام زن و حقوق زن را از این جهت بیاورند که مجلات غربی، یا گزارش‌های غربی، یا سیاسیون غربی، ایران اسلامی را متهم کرده‌اند به اینکه به حقوق زن نمی‌رسد، این غلط است. با این هدف نباید وارد این میدان شد، چون به انحراف و اشتباه خواهد انجامید. اگر ما با این قصد، وارد این میدان دفاع از زن شویم که از غربی‌ها عقب نیافتیم، اشتباه خواهیم کرد. اگر به این قصد وارد شویم که آنها به ما نظر بد و منفی نداشته باشند، اشتباه خواهیم کرد. اگر

۱. بیانات در دیدار با گروهی از خواهران مسئول، متخصص و هنرمند در سالروز ولادت حضرت زهرا (س)،

با این تصور و توهم وارد این میدان شویم که خیال کنیم آنها در این زمینه راه صواب پیموده‌اند و راه درست را پیدا کرده‌اند، به شدت اشتباه خواهیم کرد. با این هدف‌ها و با این نیت‌ها وارد این میدان نباید شد، چون مبتنی بر اشتباه است.

متأسفانه امروز من می‌بینم بعضی از مقالاتی که به‌عنوان دفاع از زن نوشته می‌شود و بعضی از سخنانی که به‌عنوان احقاق حقوق بانوان بر زبان جاری می‌گردد، کاملاً از موضع انفعال است، چون غربی‌ها این‌طور گفته‌اند، چون اروپایی‌ها این‌گونه نوشته‌اند، چون به ما این‌طور نسبت داده‌اند. اگر ما هم در مقام دفاع حرفی بزنیم و راهی را بپیماییم، این کاملاً منحرف‌کننده و اغواکننده است. ما باید ببینیم حقایقی که در عالم وجود دارد - که بیشترین این حقایق هم در تعالیم اسلامی نهفته است - چیست؟^۱

«شما ملاحظه کنید که در دنیای غرب و همین کشورهای اروپایی که این همه مدعی دفاع از حقوق زنان هستند - که تقریباً همه‌اش هم دروغ است - تا دهه‌های اول این قرن که تمام شد، زنان نه فقط حق رأی نداشتند، نه فقط حق گفتن و انتخاب کردن نداشتند، حق مالکیت هم نداشتند. یعنی زن مالک اموال موروثی خودش هم نبود، اموال او در اختیار شوهر بود! در اسلام بیعت زن، مالکیت زن، حضور زن در این عرصه‌های اساسی سیاسی و اجتماعی، تثبیت شده است: «اذا جائك المؤمنات بیایعنک علی ان لا یشرکن بالله».^۲ زن‌ها می‌آمدند با پیغمبر بیعت می‌کردند. پیغمبر اسلام نفرمود که مردها بیایند بیعت کنند و به‌تبع آنها، هرچه که آنها رأی دادند، هرچه که آنها پذیرفتند، زن‌ها هم مجبور باشند قبول کنند، نه. گفتند زن‌ها هم بیعت می‌کنند، آنها هم در قبول این

۱. بیانات در دیدار جمعی از زنان، ۱۳۷۶/۷/۳۰.

۲. سوره ممتحنه، آیه ۱۲.

حکومت، در قبول این نظم اجتماعی و سیاسی شرکت می‌کنند. غربی‌ها ۱۳۰۰ سال در این زمینه از اسلام عقبند و این ادعاها را می‌کنند! در زمینه مالکیت نیز همین‌طور و در زمینه‌های دیگری که مربوط به مسائل اجتماعی و سیاسی است.^۱

۲. لزوم تبیین نگاه اسلام به زنان و جایگاه او در خانواده

«در دنیا و در رسانه‌های جمعی عالم، در طول سال‌های متمادی، کسانی که نه برای زن، نه برای جنس انسان و نه برای کرامت‌های انسانی، جز در محاسبه با پول ارزشی قائل نیستند - که متأسفانه در تمدن کنونی مغرب، نقش مهمی را در همه عرصه‌ها ایفا می‌کنند - مسئله زن را هم برای خودشان در میدان‌های مختلف به صورت یک سرمایه و یک وسیله سوداگری درآوردند، روی آن بحث می‌کنند، فرهنگ‌سازی می‌کنند، تبلیغ می‌کنند و ذهن‌های مرد و زن همه دنیا را در سر دو راهی یک وسوسه و گمراهی بزرگ قرار می‌دهند. در چنین شرایطی، جا دارد زن مسلمان با تأمل در مفاهیم اسلامی و ارزش‌گذاری‌های اسلامی و با دقت در خطوطی که در نظام اسلامی برای پیشرفت زنان و مردان پیش‌بینی شده است، هویت خود را بازیابی کند و قامت رسای استدلال را در مقابل سفسطه‌ها و وسوسه‌های عوامل صهیونیسم و سرمایه‌گذاری و زراندوزی به نمایش درآورد».^۲

«حرکت در جهت احقاق حقوق زنان در جوامع اسلامی و در جامعه ما حتماً باید انجام گیرد. منتها بر مبنای اسلامی و با هدف اسلامی. یک عده نگویند که این چه

۱. بیانات در دیدار با گروه کثیری از بانوان، ۱۳۷۹/۶/۳۰.

۲. بیانات در دیدار با گروه کثیری از بانوان، ۱۳۷۹/۶/۳۰.

نهضتی است. این چه حرکتی است، مگر زن در جامعه ما چه کم دارد؟ متأسفانه ممکن است بعضی این‌گونه فکر کنند. این، ظاهری است. زن در همه جوامع - از جمله در جامعه ما - دچار کمبودهایی است که بر او تحمیل می‌شود، اما این کمبود، کمبود آزادی به معنای بی‌بندوباری نیست، این کمبود، کمبود میدان‌ها و فرصت‌ها برای علم و معرفت و تربیت و اخلاق و پیشرفت و شکوفایی استعدادهاست. این را باید تأمین و جستجو کرد. این همان چیزی است که اسلام بر روی آن تکیه کرده است»^۱.

۳. افزایش مشارکت زنان در تبیین نگاه اسلام به زن در جامعه

«اعتقاد این است که اگر در بخشی از جامعه اسلامی - چه در ایران و چه در بعضی کشورهای دیگر - نسبت به زن مسلمان، کوتاهی‌هایی صورت می‌گیرد، قدری تقصیر مردان و قدری هم تقصیر خود بانوان است، چون آن کسی که باید شأن اسلامی زن را بشناسد و از آن دفاع کند، در درجه اول خود بانوان هستند. باید بدانند که خدا و قرآن و اسلام، درباره آنها چه قضاوتی دارد، از آنها چه می‌خواهد، مسئولیت آنها را چه چیزی معین می‌کند و از آنچه که اسلام فرموده و خواسته، دفاع کنند و بخواهند. اگر نخواهند، کسانی که به هیچ ارزشی پایبند نیستند، به خود اجازه خواهند داد که به زن ستم کنند»^۲.

«آنچه که من می‌خواهم در پایان عرایض عرض کنم، این است که عمده کار را خود بانوان باید انجام بدهند. شما هستید که می‌توانید فکر کنید، اندیشه‌ورزی کنید،

۱. بیانات در دیدار با فرماندهان سپاه پاسداران انقلاب اسلامی، ۱۳۷۶/۱۲/۱۴.

۲. بیانات در اجتماع بانوان خوزستان، ۱۳۷۵/۱۲/۲۰.

مطالعه کنید، معضلات را در مقام نظر و اندیشه حل کنید و در مقام عمل راهکار اجرایی ارائه بدهید. این کار را بسیار آسان و نزدیک خواهد کرد. البته در این جلسه بانوان محترم پیشنهادهایی هم دادند، بعضی از اینها کاملاً عملی است و دم دست است و می‌شود اجرا کرد، اقدام کرد، برای بعضی هم می‌توان زمینه‌سازی کرد.^۱

«اولاً فکر رشد زنان از لحاظ معنوی و اخلاقی، باید یک فکر رایج در میان خود زنان باشد. خود بانوان باید بیشتر به این مسئله بیاندیشند. خود آنها به معارف، به معلومات، به مطالعه و به مسائل اساسی زندگی رو کنند. همان تربیت غلط غربی موجب شد که در دوران حکومت طاغوت در این کشور، زنان به آرایش، تجملات، زینت‌های بیخودی، تبرج و خودنمایی تمایل پیدا کنند، که این هم از نشانه‌های مردسالاری است. یکی از نشانه‌های مردسالاری غربی‌ها همین است که زن را برای مرد می‌خواهند، لذا می‌گویند زن آرایش کند، تا مرد التذاذ ببرد! این مردسالاری است، این آزادی زن نیست، این در حقیقت آزادی مرد است. می‌خواهند مرد آزاد باشد، حتی برای التذاذ بصری، لذا زن را به کشف حجاب و آرایش و تبرج در مقابل مرد تشویق می‌کنند! البته این خودخواهی را بسیاری از مردان در جوامعی که از دین خدا بهره‌مند نبودند، از دوران‌های قدیم هم داشتند، امروز هم دارند، غربی‌ها هم مظهر اعلاّی این بودند. پس، این مسئله که زن به سمت معرفت، علم، مطالعه، آگاهی، کسب معلومات و معارف حرکت کند، باید در میان خود بانوان خیلی جدی گرفته شود و به آن اهمیت بدهند».^۲

۱. بیانات در دیدار جمعی از بانوان نخبه، ۱۳۹۰/۳/۱.

۲. بیانات در همایش بزرگ خواهران به مناسبت میلاد فاطمه زهرا (س)، ۱۳۷۶/۷/۳۰.

جمع‌بندی

اگرچه امروزه به‌واسطه وضع قوانین حمایتگر از زنان، تغییرات و تحولات فرهنگی چون افزایش تحصیلات زنان و حضور آنها در فعالیت‌های اجتماعی و سیاسی، گسترش امور تکنولوژیکی که از فشار کار خانگی کاسته است، دامنه اعمال ظلم بر زنان کاهش یافته اما همچنان با توجه به زمینه‌های تاریخی و فرهنگی آن - به‌ویژه وجود نگرش‌های غلط در جامعه نسبت به جایگاه و حقوق زنان - و وجود برخی از خلأها و ابهامات قانونی شاهد مظلومیت زنان در محیط خانواده هستیم.

همان‌طور که ذکر شد رهبر معظم انقلاب نیز مظلومیت زنان در محیط خانواده را به‌کرات مورد توجه قرار داده و ضمن معرفی شاخص‌ها و علل آن، برای رفع این معضل مهم راهکارهایی نیز ارائه نموده‌اند^۱ (ر. ک پیوست ۱).

ضرب و شتم زنان، بدرفتاری در خانواده و عدم حسن رفتار و گفتار، استفاده از کلمات تحقیرآمیز، عدم پرداخت مخارج زندگی زن و قرار دادن او در تنگنای اقتصادی، تصرف اموال شخصی او، کم‌ارزش شمردن فعالیت خانهداری، وادار ساختن زنان و دختران به ازدواج اجباری و ممانعت از شکوفایی استعدادهای تحصیلی، شغلی زنان بخش‌هایی از مظلومیت زنان در محیط خانواده است که مرزهای فرهنگ، طبقه اجتماعی و اقتصادی، تحصیلات، قومیت و سن را درنوردیده است.

برون‌رفت زنان از این شرایط در گرو تبیین نگاه اسلام به زن و جایگاه او در

۱. هریک از شاخص‌های ذکر شده از سوی مقام معظم رهبری به‌صورت جدولی خلاصه به پیوست ضمیمه شده است.

خانواده و افزایش آگاهی جامعه از این نگاه است، امری که نیازمند فرهنگ‌سازی از یکسو و مهمتر از همه رفع خلأها و نواقص قانونی است که در بازتولید این مظلومیت تأثیرگذار است.

اگرچه رهبر معظم انقلاب بر هر دو راهکار فرهنگ‌سازی و رفع خلأهای قانونی در کنار یکدیگر تأکید دارند، اما با توجه به جایگاه مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی در حوزه شناخت خلأها و نواقص قانونی و ارائه راهکار برای آن در ادامه تلاش شده با توجه به شاخص‌های ذکر شده از سوی مقام معظم رهبری، برخی از خلأهای قانونی که منجر به مظلومیت زنان در محیط خانواده شده احصا گردد:

۱. لزوم تدوین قانونی جامع در خصوص تأمین امنیت جسمانی و روانی

زنان در محیط خانه

همان‌طور که در قسمت‌های قبلی گزارش ملاحظه شد، رهبر معظم انقلاب یکی از مهمترین شاخص‌های مظلومیت زنان در خانواده را عدم حسن رفتار و اعمال قدرت جاهلانه مردان در محیط خانه علیه زنان دانسته‌اند، امری که با توجه به مشخص نشدن مصادیق حسن معاشرت در قانون، عدم ضمانت اجرایی کافی قانون در تأمین نفقه و مهریه زنان و عدم وحدت رویه دادگاه‌ها در تعیین مصادیق عسر و حرج، امنیت زن در محیط خانه را تحت‌الشعاع قرار داده است. تدوین قانونی جامع در این خصوص که دارای ضمانت اجرایی کافی در برخورد با هرگونه تعدی نسبت به زنان در محیط خانه و تضییع حقوق آنان باشد، نقش بسزایی در تأمین امنیت زنان در

محیط خانه خواهد داشت.^۱

۲. فقدان ضمانت اجرایی در حوزه به رسمیت شناختن حق تملک مالی و استقلال اقتصادی زن در خانه

در دین مبین اسلام، زن مالک ثروت خود است و حتی در صورت داشتن حقوق و تملک مالی می‌تواند ثروت و مال و اندوخته خود را مصرف کند و مجبور به هزینه کرد در امور اقتصادی خانواده نیست. قانون مدنی نیز به پیروی از فقه اسلامی زن را از نظر مالی مستقل و برخوردار از حق تصرف شناخته و در ماده (۱۱۱۸) چنین مقرر کرده است: «زن مستقلاً می‌تواند در دارایی خود هر تصرفی را که می‌خواهد، بکند» با این همه آنچه در واقعیت تحقق می‌یابد این نکته است که بسیاری از مردان، همسران خود را وادار به صرف درآمد خود در محیط خانواده می‌کنند و در میان قانون ضمانت اجرایی کافی را در ممانعت از تضییع حقوق زنان دارا نیست. لازمه رفع این نقیصه تدوین ضمانت اجرایی کافی جهت به رسمیت شناخته شدن حق تملک مالی و استقلال اقتصادی زن در خانه است.

۳. لزوم قانونگذاری در خصوص حمایت و ارزشگذاری فعالیت خانه‌داری

زنان خانه‌دار مسئولیت خطیری در پرورش جسمی و روحی فرزندان، حمایت عاطفی

۱. اگرچه شاید از منظر بسیاری تحقق حسن معاشرت در محیط خانواده امری فرهنگی باشد اما همان‌طور که در سخنان رهبر انقلاب نیز تجلی یافته، تهذیب اخلاق مردان در تمامی موارد از طریق نصیحت امکانپذیر نیست و در مواردی نیز نیازمند قانونگذاری است.

و جنسی از همسر، کنترل سبب خانوار و اصلاح الگوی مصرف و تقویت بنیاد خانواده دارند. با این همه و علیرغم توجه ویژه اسلام به فعالیت‌های خانه‌داری و ارزشگذاری آن، زنان خانه‌دار عنصر غایب در برنامه‌ریزی‌های کلان اقتصادی، فرهنگی و سیاسی هستند و قوانین خاصی جهت حمایت از آنان به‌خصوص حمایت بیمه‌ای تدوین نشده است.^۱ این مسئله سبب تحقیر این فعالیت از سوی مردان و حتی خود زنان در جمهوری اسلامی شده و منجر گشته زحمات خطیر این زنان نادیده گرفته شود. با توجه به تأکیدات مقام معظم رهبری بایسته است درخصوص تکریم زنان خانه‌دار قوانین حمایتگر ویژه‌ای تدوین شود.

۴. لزوم اصلاح برخی از قوانین که منجر به سوءاستفاده مردان از اختیارات قانونی خود شده است

یکی از مواردی که منجر به تضییع حقوق برخی از زنان گشته سوءاستفاده مردان از برخی از اختیارات قانونی است، به‌عنوان مثال ماده (۱۱۰۵) قانون مدنی مقرر می‌دارد «در روابط زوجین، ریاست خانواده از خصایص شوهر است» این ماده که به نظر برگرفته از احکام شریعت اسلامی و به‌ویژه آیه شریفه «الرجال قوامون علی النساء»^۲ می‌باشد، به‌لحاظ ابهام و اجمال‌گویی قانونگذار، زمینه‌ساز بروز پاره‌ای توهمات و

۱. بیمه زنان خانه‌دار که در سال ۱۳۸۵ به تصویب هیئت وزیران رسید به‌علت کمبود اعتبار، به شکل کامل اجرایی نگشت و با شکست مواجه شد. هرچند هم‌اکنون زنان خانه‌دار در قالب بیمه «حرف و مشاغل آزاد» از حمایت بیمه‌ای برخوردار هستند، اما از آنجا که زنان خانه‌دار دارای درآمد مستقلی نیستند، بسیاری از آنها توانایی پرداخت هزینه این بیمه‌نامه را ندارند.

۲. سوره نساء، آیه ۳۴.

بدهمی‌ها گشته و به علت سوء برداشت و پندارهای افراطی سبب تضییع حقوق زنان از سوی مردان و اعمال سلطه آنها گشته است.

اگرچه پاره‌ای از علما معتقدند «قوامیت مرد بر همسرش به‌گونه‌ای نیست که اراده و تصرف زن را در ملک خویش سلب کند، یا زن را از استقلال و حفظ حقوق اجتماعی و فردی خود و دفاع از آن بازدارد»^۱ و بدین ترتیب به حبس کشیدن زن در منزل و ممنوع ساختن خروج وی از خانه و جلوگیری از استیفای حقوق قانونی و انجام فرایض دینی یا تکالیف اجتماعی، به هیچ وجه از توابع و آثار سرپرستی و ریاست مرد بر خانواده نیست، با این همه ابهام قانون و عدم تأکید بر «لزوم رعایت مصالح خانواده در این مسئولیت» سبب سوءاستفاده مردان و ستم بر زن در پاره‌ای از موارد شده است. امری که نیازمند اصلاح ماده (۱۱۰۵) و مشروط ساختن آن به حفظ مصالح خانوادگی است.

از سوی دیگر در ماده (۱۱۱۷) قانون مدنی «شوهر می‌تواند زن خود را از حرفه یا صنعتی که منافی مصالح خانوادگی یا حیثیت خود یا زن باشد منع کند». با توجه به اینکه این قانون در سال ۱۳۱۴ هجری شمسی تدوین شده و میزان مشارکت اقتصادی زنان در آن زمان بالا نبوده و با توجه به تفاسیر متعدد از «منافی مصالح خانوادگی بودن» که منجر به سوءاستفاده برخی از مردان از مفاد این قانون و عدم اجازه اشتغال حتی در مواردی که شغل زن منافی عفت و مخالف مصالح خانوادگی نیست، شده، پیشنهاد می‌گردد این قانون مورد بازنگری قرار گیرد.

۱. سیدمحمدحسین طباطبایی، میزان فی تفسیر القرآن، ج ۴، ص ۳۴۴، به نقل از قربان‌نیا و همکاران، ۱۳۸۴.

پیوست

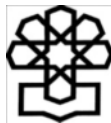
جدول محورهای مظلومیت زنان از نگاه مقام معظم رهبری

ابزار اعمال ظلم	ظلم
۱. ضرب و شتم	عدم حسن معاشرت و بدرفتاری
۲. اجبار به انجام کارها	
۳. بداخلاقی و بهانه‌گیری	
۴. توقعات بیجا	
۱. تحقیر زن	نگاه حقارت‌آمیز و مباشر دانستن زن
۱. ممانعت از شکوفایی استعدادهای زن	بی‌توجهی به حقوق اجتماعی- اقتصادی زنان
۲. ممانعت از اشتغال زن بدون دلایل منطقی	
۳. ممانعت از کسب مکارم اخلاقی	
۴. ممانعت از استقلال اقتصادی زن	
۱. تحقیر زن	کم‌ارزش شمردن فعالیت‌های خانگی
۱. عدم حسن معاشرت	نادیده گرفتن نیازهای عاطفی زن
۲. سوءاستفاده از اختیارات قانونی در ماده (۱۰۴۳) قانون مدنی	وادار ساختن زنان به ازدواج اجباری
۱. ستم‌دیدگی جنسی زن در محیط خانواده	نادیده گرفتن نیازهای جنسی به زن

منابع و مأخذ

۱. جاویدی، مجتبی. امنیت اخلاقی از دیدگاه رهبری، بررسی مفهوم ابعاد و راهکارهای تحقق امنیت اخلاقی در جامعه، تهران، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، ۱۳۸۹.
 ۲. زن و بازیابی هویت حقیقی [گزیده بیانات] حضرت آیت‌الله‌العظمی سیدعلی خامنه‌ای (مدّ ظله العالی) رهبر معظم انقلاب اسلامی، به کوشش محسن کربلایی نظر و جمعی از محققین، تهران، انتشارات انقلاب اسلامی، ۱۳۹۰.
 ۳. سوره طلاق.
 ۴. سوره بقره.
 ۵. سوره نساء.
 ۶. سوره ممتحنه.
 ۷. سوره اعراف.
 ۸. صادقی فسایی، سهیلا. خشونت خانگی و استراتژی‌های زنان در مواجهه آن، (مطالعه کیفی)، مجله بررسی مسائل اجتماعی ایران، شماره ۱، بهار ۱۳۸۹.
 ۹. قربان‌نیا، ناصر و همکاران. بازپژوهی حقوق زن [برای] مرکز امور زنان و خانواده ریاست‌جمهوری، تهران، روز نو، ۱۳۸۴.
 ۱۰. محمدی جورکویه، علی. حقوق زنان، واقعیت‌ها و چالش‌ها، اندیشه‌های راهبردی، جلد اول.
11. <http://farsi.khamenei.ir>

شماره مسلسل: ۱۳۰۹۵

مرکز پژوهش‌ها
مجلس شورای اسلامی

شناسنامه گزارش

عنوان گزارش: شاخص‌های مظلومیت زنان در خانواده از نگاه رهبری

نام دفتر: مطالعات فرهنگی (گروه زنان و خانواده)

تهیه و تدوین: آسیه ارحامی

ناظر علمی: ایراندخت فیاض

متقاضی: فاطمه رهبر (رئیس فراکسیون زنان و خانواده)

ویراستار تخصصی: —

ویراستار ادبی: —

واژه‌های کلیدی:

۱. مظلومیت زنان

۲. بیانات مقام معظم رهبری

تاریخ انتشار: ۱۳۹۲/۵/۲